

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-20 30 00
www.hkr.se

EXAMENSARBETE

HÖSTEN 2012

LÄRARUTBILDNINGEN

Barns lärande genom lek

En studie om pedagogers syn på lek för barns lärande

Författare

Helena Andersson Mårtensson

Johanna Ekberg

Handledare

Marie-Louise Hjort

En kvalitativ studie om pedagogers syn på leken för barns lärande och utveckling

Abstract

Studien handlar om lek och lärande, hur pedagoger förhåller sig till de två begreppen samt hur de ser på deltagande i barnets lek. Vi har även tagit upp lekbegreppet sett ur olika lärandeteoretiska perspektiv, men främst tänkt och skrivit utifrån Vygotskijs sociokulturella lärandeteori.

Vi har valt en kvalitativ intervjumetod till vår empiriska undersökning, detta för att få en djupare förståelse för hur verksamma pedagoger ser på begreppen lek och lärande.

Resultaten som framkommit visar att lek och lärande inte behöver vara två åtskiljda begrepp utan kan ses som en samspelande helhet.

Ämnesord:

Sociokulturell, förskoleverksamhet, lek, lärande, begrepp, deltagande, förändring, samspel

Innehållsförteckning

En kvalitativ studie om pedagogers syn på leken för barns lärande och utveckling	3
Innehållsförteckning	5
Förord.....	7
1. Inledning och bakgrund	9
1.1 Inledning	9
1.2 Bakgrund.....	9
1.3 Syfte och frågeställningar	9
1.4 Problemformulering.....	9
1.5 Teoretisk utgångspunkt	9
1.6 Metodologisk utgångspunkt	10
2. Litteraturgenomgång	10
2.1 Lek - Begreppsbestämningar.....	10
2.1 Olika teorier om lek.....	11
2.1.1 Friedrich Fröbel	11
2.1.2 Jean Piaget och Erik. H Erikson	12
2.1.3 Kulturhistoriska synen på lek och lärande	12
2.2 Lek och lärande i dagens förskola	13
2.4 Olika politiska styrdokument kring lek och lärande.....	14
2.4.1 Lpfö98 reviderad 2010	14
2.4.2 Allmänna råd om lek	14
2.4.3 Barnkonventionen om lek	15
2.5 Lekens betydelse för lärandet.....	15
2.5.1 Lek och lärande, förenade begrepp	15
2.5.2 Paradigm skifte	16
2.6 Sammanfattning	17
3. Metod.....	18
3.1 Kvalitativ intervjumetod	18
3.1.1 Ljudinspelning	18
3.2 Undersökningsgrupp.....	19
3.3 Etiska överväganden	19
3.4 Bearbetning och analys.....	20
3.5 Genomförande	20
4. Resultat och analys	21
4.1 Pedagogens deltagande i barnets lek	21
4.2 Lek och lärande	21

4.3 Förändringar i verksamheten.....	22
5. Diskussion	24
5.1 Metoddiskussion och metodkritik	24
5.2 Resultatdiskussion.....	25
7. Sammanfattning.....	27
Referenslista	28
Bilaga 1.....	30
Bilaga 2.....	31

Förord

Tack till våra informanter som valde att ställa upp på intervjuer som gjorde undersökningen av vår studie möjlig att genomföra.

Vi vill även tacka vår handledare Marie-Louise Hjort för de snabba svar vi fått när vi varit i behov av hjälp för att komma vidare med vårt skrivande.

Ett stort tack till en före detta skolkamrat som varit behjälplig både via telefon men även fysiskt närvarande när motgångarna varit som störst.

Sist men absolut inte minst vill vi tacka och krama om våra nära och kära som har stått ut med oss under denna långa process, som i vått och torrt har trott på och peppat oss.

Tack!

2013-03-13

Högskolan Kristianstad

Helena Andersson Mårtensson och Johanna Ekberg

1. Inledning och bakgrund

1.1 Inledning

Vi är två lärarstudenter som läser vår sjunde respektive sjätte termin på högskolan i Kristianstad där vi studerar till förskollärare med inriktning lek, utveckling och lärande 0-6 år. I vår utbildning har lek varit ett centralt begrepp som bearbetats i olika sammanhang. Därför har vi vid den verksamhetsförlagda utbildningen uppmärksammat att pedagoger haft olika syn på lek. Detta har i sin tur resulterat i att vi blivit intresserade av att undersöka hur pedagoger ser på lek och dess betydelse för lärande samt om och hur lek har förändrats under pedagogernas verksamma tid i förskolan.

1.2 Bakgrund

Lek och lärande är något som funnits i förskoleverksamheten och vi undrar hur pedagoger ser på detta. Sedan 1996 har förskolan ingått i utbildningssystemet och sedan 1998 även haft en läroplan med strävansmål att följa. Huvudsakligt fokus har legat på lek och vad lek betyder samt lärandet som sker genom lek. I Sverige är förskolan mer lekorienterad än i många andra länder där fokus främst ligger på lärandet, men en oro har skapats eftersom forskning tyder på att de arbetsformer samt innehåll som finns i skolan är på väg in även i förskolan (Johansson & Pramling Samuelsson, 2006). Vi ville fördjupa oss i ämnet lek och lärande då vi vid några tillfällen upplevt att en del ser lek som ”bara” lek, något som sker mellan olika planerade aktiviteter. Vi får uppfattningen att vårdnadshavare upplever att barnen bara lekt i förskolan medan de varit och arbetat, samt att när barnet får frågan vid hämtning ”vad har ni gjort idag?” svarar barnet ”vi har bara lekt”. Eftersom forskning visar att förskolan är på väg mot en mer skolinfluerad verksamhet enligt Haug (2003) finner vi anledning att undersöka lekens betydelse för lärande för att påvisa att lek inte ”bara” är lek, utan är något som främjar lärandet. Genom lek sker det ett lustfyllt lärande (Johansson & Pramling Samuelsson, red. 2003).

1.3 Syfte och frågeställningar

Vi undrar om leken är ett sådant moment att det tillsammans med lärande kan bilda ett förenat begrepp som verkar i kombination med varandra.

1.4 Problemformulering

Vilken syn har pedagoger på lek för barns lärande och utveckling?

1.5 Teoretisk utgångspunkt

Vi har i litteraturgenomgången nämnt flera teoretiker och deras teoretiska utgångspunkter. En av dem är Vygotskij som representerar den sociokulturella lärandeteorin. Detta är den teori som under vår utbildning varit den mest framträdande i olika sammanhang och diskussioner, samt den teori som vi som pedagoger känner att vi anammat. Den sociokulturella lärandeteorin karaktäriseras av olika artefakter vilket innebär

olika hjälpmedel exempelvis papper och penna samt ett socialt samspel mellan människor och miljöer. Det sociala samspelet kan ske barn emellan, mellan barn och vuxna men även vuxna sinsemellan.

1.6 Metodologisk utgångspunkt

Vi har under vår empiriska undersökning genomfört en undersökning med intervjuer ansikte mot ansikte (Denscombe, 1998), det blir en direktkontakt mellan forskare och respondenter. Denna metod kan vara mer kostsam än andra men som forskare kan vi få mer detaljerad data än vid postenkäter (a.a.).

2. Litteraturgenomgång

2.1 Lek - Begreppsbestämningar

Samtliga forskare, vars vetenskapliga material vi tagit del av under studien, är överens om att lek är ett begrepp som är svårt att definiera. Olofsson (1987) menar att definitionen av lek ser olika ut beroende på vilken teoretisk utgångspunkt man har, detta lägger i sin tur grunden för det synsätt man har på lekens roll för utvecklingen hos barnet. I ett försök att definiera lekbegreppet kommer vi nedan presentera lek sett utifrån olika lekteorier, däribland Piaget, Fröbel och Vygotskij.

Piaget (1962) i Löfdahl (2002) beskriver lek som assimilation, vilket innebär att barnet förankrar den kunskap barnet redan besitter samt invanda mönster och beteenden genom upprepning. Vygotskij (1981) beskriver lek som frivilliga handlingar utan mål, som är lustbetonade. Johansson och Pramling Samuelsson (2006) refererar till Fröbel (1995) som ansåg att barnets lek skulle ha sin egen lust och vilja som drivkraft. Han skapade ett material (Frøbels lekgåvor) som barnet i den fria leken själv fick välja vad den ville leka med. Fröbel påvisade att barnets fria lek skulle vara fritt från påverkan från pedagoger men samtidigt skulle det finnas en vuxen eller pedagog närvarande för att kunna inspirera barnet (Welén, 2003).

Olofsson (1987) hänvisar till andra forskare och lekmän som även de upplevt det problematiskt att definiera begreppet. Engdahl (red.) menar precis som de andra lekforskarna, däribland Olofsson (1987), att lek är ett begrepp som är svårt att definiera då det studerats utifrån olika kategorier så som ensamlek, bredvidlek, samarbetslek, konstruktionslek, symbollek och regellek etc. Vidare beskriver hon att de yngsta barnens lek, ensamlek, bredvid och parallelllek, är barnets första försök till lek som sedan övergår till att inkludera och inkluderas i andras lek. Engdahl (red.) menar även hon att definitionen är beroende av vilken forskare man utgår ifrån, då begreppet används på olika sätt och ges varierande innehåll. Olofsson (1987) menar att det oftast finns någon som har invändningar när man ser begreppet ur olika perspektiv. Sandberg (2002) tycker även hon att det är ett begrepp som är svårt att definiera men ställer sig samtidigt frågan om det är begrepp som är i behov av att definieras? Tullgren (2003) beskriver leken sett ur olika stadier i barnets utveckling. Däribland finns symbollek, låtsaslek, konstruktionslek och regellek. Vidare behandlar hon den lek som är

störd av pedagoger. I de aktiviteter som arrangeras av vuxna finns det ofta klara regler för vad som är godtagbart att samt motsatsen.

Om man söker på ordet ”Lek” på Wikipedia (<http://sv.m.wikipedia.org/wiki/Lek>) går det att läsa att lek är en aktivitet som utförs för nöjets skull i sociala sammanhang och i samspel med andra. Det står också att lek kan ses som intellektuell träning. Lekar kan vara med eller utan regler, den kan också utspela sig med eller utan fysiskt material. Söker man på samma ord på Nationalencyklopedin beskriver den lek som en verksamhet som sker ”som om”, det vill säga en låtsasverksamhet. Vidare står det att det lekfulla beteendet måste tolkas utifrån lekens mening. Lekdeltagare meddelar varandra om att ”detta är lek” genom kommunikativa signaler (<http://www.ne.se/lek/239446>)

2.1 Olika teorier om lek

Vi kommer i litteraturgenomgången presentera olika teorier om lek samt vad teoretikerna anser att lek gör för lärande. Vi har valt att lyfta fram lekbegreppet sett ur Fröbels, Piaget, Erikson samt Vygotskijs teoretiska perspektiv. Fröbel var den som betonade lekens betydelse för kunskap och utveckling. Piaget och Erikson menade att lek är ett steg i utvecklingen mot ett logiskt och abstrakt tänkande samt något som synliggör det som sker i kroppen. Vygotskij, som står för den sociokulturella lärandeteorin, menade att lek inte uppstod på grund av lust eller överskottsenergi utan för att uppfylla önskemål och behov.

2.1.1 Friedrich Fröbel

Friedrich Fröbel var Barntädgårdens eller som det egentligen heter Kindergartens, grundare och mest framträdande person som betonade lekens betydelse för kunskap och utveckling (Welén, 2003). Han såg på människans som en individ som utvecklas från inifrån sig själv och därför tillhörde naturen. För att förändras måste människan vara aktiv vilket människan är av naturen enligt Fröbels perspektiv och detta är något barn uttrycker genom lek. Fröbel representerade en pedagogik där barnet hade möjlighet till lek och förändring samt skapande och sinneserfarenhet som var viktiga aspekter för Fröbel. Friedrich Fröbel kopplade samman matematik och gudomlighet i en så kallad ”sfärisk” lag, detta utvecklade han till de så kallade Fröbelgåvorna (Johansson, 1994). Fröbel introducerade lekgåvor, ett material för att hantera det pedagogiska arbetssättet i verksamheten. Leggåvorna innehöll geometriskt format material samt hantverksarbeten som flätning och sömnad (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003; Welén, 2003).

Brita-Lena Öman (1991) har tolkat Fröbel och hans pedagogik. Idag ses Fröbel och hans pedagogik som en urfader för förskolorna. Man kan se spår av Fröbel runt om i förskoleverksamheterna. Fröbel hade en klar bild av vad det är som barn i förskoleåldern är i behov av att få kunskap om, detta innefattar först att man ska ges möjlighet att utveckla harmoni med sig själv men även med sin familj och naturen (Johansson, 1994).

Lekpedagogiken och lärandets akt sett ur Frøbels pedagogiska perspektiv är att barn med stöd av det material Fröbel utformat ska få arbeta fritt med detta för att förstå de matematiska strukturerna (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003; Johansson, 1994). Leken skapar glädje hos barnet och ger därmed även en frihet till en tillfredsställelse och ro. Barnet dras med i leken och lever sig in i den som om det, ur barnets perspektiv, är verklighet. Fröbel uttrycker lek som ”framtidens hjärteblad”, som innebär att barnet i leken får välja fritt (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003).

2.1.2 Jean Piaget och Erik. H Erikson

I Jean Piaget och Erik H. Eriksons teorier som har varit dominerande i förskoleverksamheterna i Sverige har pedagogerna en underordnad roll. Lek enligt Piaget är ett steg i utvecklingen mot ett logiskt och abstrakt tänkande, medan leken för Erik H. Erikson handlar om något som synliggör vad som händer på insidan, ett uttrycksmedel som man använder sig av för att bearbeta känslor och upplevelser (Åm, 1984).

Det var under 1900-talet som Piaget utvecklade teorier om den intellektuella utvecklingen. Enligt Piaget kan lek relateras till de utvecklingsteoretiska stadieteorier som innefattar olika typer av lek så som övningslek, symbolisk lek och låtsaslek eller regellek (Welén, 2003). Piagets teori beskriver barnets kognitiva anpassning, adaptation, till omvärlden och att den sker i två processer som förutsätter varandra. Assimilation som innebär en repetition av tidigare erfarenheter, enligt Piaget teorier bestod leken till övervägande del av assimilation. Assimilation och ackommodation är två begrepp som kompletterar varandra (Lillemyr, 2002; Olofsson, 1987).

Piaget menade att leken har sin början i det stadie där barnet använder sig av övningslek där upprepning av en handling är den utmärkande egenskapen. Upprepning sker för att bekräfta handlingen, Welén (2003) nämner ett exempel när spädbarnet upptäcker den hängande mobilen och ser att den rör sig först när någon sätter den i rörelse och därefter när spädbarnet själv knuffar på den för att därefter upprepa handlingen om och om igen. Efterhand övergår barnens lek i symbollek och därefter fortsätter processen enligt Piagets olika utvecklingsteoretiska stadieteorier menar Welén (i Jensen & Harvard red. 2009).

Erikson uppmärksammade lekens betydelse för barnets psykiska utveckling. Lek ger barnet möjlighet att undvika verklighetens hinder. Leken är en sätt för barnet att hantera sådana situationer som i det verkliga livet skulle vara allt för riskfyllda att visa då det skulle leda till korrektion, på så vis blir leken ett sätt att behandla olika normer och värden, barnet är den som har kontroll. Genom att i lek repetera allt som är svårt i det verkliga livet kan barnen lära sig bemästra svårigheterna. I lek riktar barnet sina egenupplevda känslor på andra människor och ting. För samtliga psykoanalytiker, inklusive Erikson, studeras inte lek som ett enskilt fenomen utan som ett sätt för det växande barnet att handskas med verkligheten och inre konflikter.

2.1.3 Kulturhistoriska synen på lek och lärande

Vygotskij menade till skillnad från många andra teoretiker att barnet leker för att få utlopp och bekräftelse för sina känslor. Leken är ett sätt för barnet att få sina önsknings samt behov uppfyllda. De leker inte av lust

eller för att bli av med sin överskottsenergi. Leken blir då ett sätt för barnen att realisera dessa önskningar samt olika behov genom deras fantasi. För barnet är leken en önskeuppfyllelse och barnet vill ha sina önskningar uppfyllda omgående. Vissa önskningar kan inte göras till verklighet så snabbt som barnet önskar, då uppstår det en spänning mellan vad barnet vill och vad det kan. I lek kan barnet göra verklighet av de önskemål som inte går att realisera (Welén, 2003; Olofsson, 1987). Detta är också något som Löfdahl (2002) poängterar när hon refererar till Vygotskij (1995) vars teorier om fantasi och lek innebär att erfarenheter och känslor kan tolkas genom fantasin och att den ses fungera som ett sätt att hantera och tolka verkligheten så att den blir berikad och mer hanterbar. Ju mer barnets verklighet berikas, desto större blir deras fantasi. Barn är sociala aktörer och det är i de gemensamma leksituationerna som meningsskapande sker. Från att ha sett barnets utveckling som universell och reglerad har synen på barns utveckling förändrats till en syn där kulturella och sociala sammanhang framhävs (Löfdahl, 2002).

Vygotskij utförde ett stort forskningsarbete om inre tankar och dess processer samt deras utveckling. Enligt den kulturhistoriska teorin formar dessa människors högre mentala processer av social och kulturell påverkan. Detta betyder att människan beter sig annorlunda i olika kulturer och under olika tidsåldrar. Varje beskrivning av barns utveckling blir ”ett barn av sin tid”. Detta är en hållning i motsats till Freud och Piaget, som båda gjorde anspråk på att beskriva universella drag i den psykiska utvecklingen (Olofsson, 1987).

2.2 Lek och lärande i dagens förskola

Sandberg (2002) genomförde en studie, genom resultatet i studien kunde man se att leken förändrats då den blivit mer begränsad för barnet. Barnet erbjuds inte den avsatta tiden för lek, istället blir barnet avbruten av både vuxna och barn. Det som leken konkurrerar med idag enligt Sandberg (a.a.) är bland annat de organiserade aktiviteterna som genomförs (a.a.), med detta inte sagt att en lek inte kan vara en planerad aktivitet. Förskolan börjar likna en skolverksamhet alltmer och detta för att man talar mycket om lärande och vad barnet kan lära sig utav de olika aktiviteter man har på förskolan istället för att ta tillvara på den utveckling som sker mer självklart i leken (Engdahl, red.). Pedagogerna i förskolan finns inte bara där för barnet i leken för att stimulera och utveckla utan även för att vara närvarande och att hjälpa barnet så att inte leken avbryts (Tullgren, 2004). Genom respondenterna är leken för barnet en egen verksamhet där barnets villkor styr leken, vuxna kan närvara i leken men barnets lek sker inte på de vuxnas villkor (Jonsson, 2011). Även Tullgren (2002) beskriver de vuxnas betydelse i leken för barnet, den vuxne kan finnas närvarande på ett sätt som kan rädda leken från att avbrytas av andra barn samt konflikter som kan uppstå i leken. Johansson och Pramling Samuelsson (red. 2003) menar att pedagogers ansvar när det handlar om barnets lek är att stödja dem i den, inte att störa dem. I förskolan läggs tyngden på att använda lek och lärande i varierande former, det blir en sorts växelverkan mellan aktiviteter som barnet styr över samt aktiviteter som vuxna styr över. Genom detta arbetssätt uppnår man lättare målet om en allsidig kunskap. Under de första åren i förskolan är leken en viktig utgångspunkt och lämpar sig som metod för lärande där barnet kan utforska, undersöka och experimentera (Lillemyr, 2002).

Som pedagog i förskolan kan man välja att se lek och lärande ur två olika aspekter, det ena sättet att se på det är genom att skilja de två aspekterna åt. Det andra sättet att se på det är att integrera dessa med varandra. Genom den lekfullhet som sker i leken kan olika lärprocesser synliggöras. Man kan ta tillvara på lärprocesser som uppstår spontant genom leken, detta kan i sin tur bilda ett lustfyllt lärande (Johansson & Pramling Samuelsson, red. 2003). Pedagogernas syn på barn har betydelse för barnets lärande, det är möjligt att ha en barnsyn där man ser barnet som omoget och icke självtänkande, man kan även ha en barnsyn där man ser barnet som kompetent med egna upplevelser och idéer. I mötet mellan barn och pedagoger har pedagogens barnsyn en betydande roll då barnet påverkas på olika sätt av den vuxnes reaktioner (Lindahl, 2002; Benn, i Johansson & Pramling Samuelsson red. 2003).

2.4 Olika politiska styrdokument kring lek och lärande

Det finns ett flertal politiska dokument som styr förskolans verksamhet, framförallt är dessa dokument Läroplanen för förskolan 98 reviderad 2010 samt skollagen. Under denna rubrik kommer olika politiska styrdokument som berör lek och lärande för barn att presenteras.

2.4.1 Lpfö98 reviderad 2010

I läroplanen för förskolan kan man under rubriken *förskolans uppdrag* läsa ett stycke som handlar om lek i förskolan. Man betonar att leken är en viktig utgångspunkt för barnets lärande och utveckling, man använder medvetet leken för att tillgodose barnets lärande och utveckling. Detta är något som ska forma förskolorna i Sverige.

I leken och lärandets olika uttryck stimuleras fantasi, inlevelse, kommunikation samt förmåga till symboliskt tänkande och förmåga att kunna samarbeta och lösa problem. I leken kan barnet ges möjlighet att uttrycka och bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter (Lpfö98, rev.2010, s.7).

Under dagen i förskolan ska barnet kunna gå från en aktivitet till en annan. I förskolan ska det finnas plats för barnets egna tankar, planer, önskemål, fantasi och kreativitet i lek och lärande i både inne- och utomhusmiljö.

2.4.2 Allmänna råd om lek

I skriften Allmänna råd som är en utgåva från Skolverket som ett stöd för arbetet med läroplanen beskriver de att förskolan ska bygga på lek, utforskande, nyfikenhet och lusten att lära. Ett förslag med leken som utgångspunkt är att arbeta temainriktat, vilket leder till att barnet får möjlighet till eget utforskande, dialoger mellan barnet och pedagogerna utvecklar barnets tänkande.

I de allmänna råden kan man även läsa att leken i förskolan är en utgångspunkt för barnets lärande och utveckling därför är det viktigt att pedagogerna erbjuder barnet tid och plats för att leka samt material som kan erbjuda olika sorters lekar. Vidare skriver de att leken inte utvecklar sig själv, barnet behöver utrymme för sin lek och få leka ostört under en längre sammanhängande tid.

2.4.3 Barnkonventionen om lek

Varje barn har rätt till lek och rekreation enligt Barnkonventionen, det som utmärker de båda begreppen är att de är frivilliga därmed inget som man måste göra. Leken är inte strukturerad av någon även om leken kan vara observerad av vuxna, rekreationen kan innebära idrottsaktiviteter som kan vara strukturerade även valda av vuxna. Leken är enligt Barnkonventionen bra för barnets fysiska hälsa då man är mycket i rörelse, i leken med andra barn utveckla det enskilda barnet sin förmåga att kunna förhandla och dela med sig av olika saker. I leken kan regler och innehåll ändras ofta beroende på barnets lekbehov, de grundläggande saker som barnet bör ha tillgång till i leken är en trygg miljö samt utrymme för leken, gärna en miljö där det finns möjlighet till olika förändringar. (Handboken om barnkonventionen pdf hämtad 29/11-12)

2.5 Lekens betydelse för lärandet

I en undersökning framkommer det att lärandemotivet utvecklas hos barnet i slutet av förskoleåldern, den bidragande faktorn till detta motiv är leken. Lek har inte bara ett värde för barnet just nu, utan genom leken sker även en psykisk utveckling, lärandemotivet är ett exempel på denna utveckling (Hjort, 1996).

Begreppen lek och lärande har länge, både i förskoleverksamheten men också i forskning, hållits skilda åt. Idag närmar sig dessa begrepp varandra och vad har detta för betydelse när vi ser på barnets förståelse för omgivningen (Pramling Samuelsson & Johansson, red 2001).

För att synliggöra lärandet för barnet krävs att man får det att fundera och tänka kring tankeobjekt som lärande och detta med hjälp av metakognitivt samtal som gör barnen medvetna om fenomen som annars inte är synliga eller som tas för givet menar Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003). Med det metakognitiva samtalet kan man vända uppmärksamheten från det barnet ägnar sig åt till hur de tänker om det de gör och ser (a.a.). Detta arbetssätt benämns som att man undervisar innehållet i lärandet metakognitivt, vilket innebär att objektet i innehållet är det som ligger i fokus. Det betyder att lärandet för barnet blir en fråga om att lära sig ett innehåll ur ett annat perspektiv, en fråga om att lära sig något samt att man är medveten om hur och att man lär sig. Det är genom att barnen blir tvungna att byta perspektiv som gör det möjligt för barnet att bli mer medvetet (Briggs, 1985 i Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003).

2.5.1 Lek och lärande, förenade begrepp

Arbetet i förskolan handlar mycket om att ta tillvara på, se och förstå det yngre barnets insikter om kunskaper, normer och värden (Johansson, 1999). I lek kan barn lära sig normer och värden i samspel med varandra, Johansson (1999) menar att lek kan vara centralt för barnets utveckling och att det ibland kan ses som en förmåga som finns hos barnet (a.a.). För att kunna ägna sig åt lek måste barnet lära sig att leka, lek bygger på bland annat ömsesidighet som barnet kan lära sig i samförstånd med en vuxen som har en början redan på skötbordet (Olofsson, 1987). Med leken som grund växer barnet in i samhällssystemet, barnet lär sig att förstå och kunna använda språk, olika begrepp och värderingar (Kärrby, 1989 i Welén, 2003).

Om man tittar på ny forskning tyder mycket på att en förändring har skett i förskolans verksamhet och att dess innehåll och arbetsformer alltmer börjar likna den struktur man har i skolan (Haug, 2003). Samtidigt är begreppet ”ämne” är inte det ord som används mest i förskolan (Jonsson, 2011). Thulin (2006) menar att det finns en spänning mellan arbetet med barnets personliga utveckling och arbetet om kunnande till ett specifikt innehåll likt skolans.

2.5.2 Paradigm skifte

En stor förändring har skett inom förskolan samt skolans verksamhet då förskolan från 1996 kom att ingå i utbildningssystemet, sedan 1998 alltså två år senare fick även förskolan en nationell läroplan att följa. Detta ledde till att de både förskolan och skolan har fått ett bredare innehåll (Utbildningsdepartementet, 1998a, 1998b). Ett problem som funnits men inte varit uppmärksammat är förhållandet mellan lek och lärande. I förskolan är det pedagogernas uppgift att integrera lek och lärande med varandra. Genom leken ska man på så vis kunna se det lärande som sker gentemot de strävansmål som läroplanen ställer på förskolans verksamhet (a.a.).

Man ser på förskolans verksamhet på olika sätt i olika länder. I Sverige är den lekorienterade förskolan den som är vanligast även om man har kunnat se en lärarstrukturerad samt skolinfluerad verksamhet i förskolan (Kärrby, 1986 i Johansson & Pramling Samuelsson, 2006). Genom förskoleklassens intåg har det skapats en oro att skolverksamhetens ämnesinriktade arbetssätt ska komma allt lägre ner i åldrarna. Det ämnesinriktade arbetssättet håller på att ta sig in även i den lekorienterade förskolan (Skolverket, 2001). Forskning pekar på att förskolans innehåll samt dess arbetsformer börjar bli allt mer lik skolan. Forskare hävdar motsatsen till att leken skulle vara på väg att försvinna ur förskoleverksamheten orsakat av en arbetsmetod som innebär att man arbetar mer ämnesinriktat. De menar att leken och dess pedagogik istället har ökat, troligtvis som en reaktion på den ämnesinriktade undervisningen som går ner i åldrarna (Skolverket 2000, 2001; Pramling Samuelsson, 2002; Hjort, 1996). Johansson och Pramling Samuelsson (2006) lyfter att lust samt engagemang idag betonar villkor för lärande. När världen runtomkring upphör och något fångar barnets intresse antar man att förutsättningarna för barnets lärande är som godast, leken blir på så vis en källa för barnets lärande. Lek och lärande är två olika begrepp, men det finns likheter som karaktäriserar dem och vilka erfarenheter som de kan utmana barnet med i deras livsvärld (a.a.). Johansson och Pramling Samuelsson (2006) menar att de inte försöker omdefiniera begreppet, vilket hade kunnat vara problematiskt då Welén (2003) menar att olika forskare under en längre period försökt definiera begreppet, men att det är diffust och används på olika sätt av människor i alla tänkbara sammanhang och situationer. Kreativitet, lust, meningsskapande och valmöjligheter är de dimensioner som framgår som särskilt viktiga i både lek och lärande. Forskning visar att man idag vet att barn i tidig ålder börjar leka låtsaslekar, att något föreställer något annat, samma kunskaper är centralt när det kommer till begreppet lärande. Förståelsen av att veta att något representerar eller föreställer något annat har sin grund i samspel med andra människor (Johansson & Pramling Samuelsson, 2006). Vidare påpekar författarna att lek och lärande är två olika dimensioner som

kan vara svåra att åtskilja eftersom de går in i varandra och har gemensamma karaktäristiska drag. Det finns lekdimensioner i lärande och lärandedimensioner i lek, men det är inte nödvändigt att de alltid ska vara eller är inkluderade i varandra (a.a.). Forskning som berör barnets lek i förskolan är ett stort område, forskare ser leken som ett av många viktiga inslag i barnets värld. I den lekorienterade förskolan har leken varit ett centralt område enda sedan Frøbels tankar.

2.6 Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan man i litteraturgenomgången se att det finns olika syner på lek, Fröbel har sin teori om att lek skapar glädje. Barnet i förskoleåldern skulle få utvecklas i harmoni med sig själv, matematiska strukturer var något som Fröbel la tyngd vid då han utvecklade sina lekgåvor. Piaget och Erikson hade även de en syn på lek, Piaget menade att leken var ett steg i barnets utveckling mot det logiska och abstrakta tänkandet medan Erikson såg lek som något som synliggjorde det som händer på insidan. Vygotskij beskrev barnets lek som en önskeuppfyllelse, något man ville vara och det som barnet kan, leken blev på så vis en blandning mellan fantasifull realisering och det orealiserbara.

När man tittar på leken idag menar några forskare att leken inte erbjuds den tid i förskolan som den tidigare har gjort, förskolan börjar bli mer skolinfluerad och att barnen blir avbrutna i sin lek av både vuxna och andra barn. En del forskare pekar även på motsatsen att vuxna i förskolan inte är där för att avbryta barnet i sin lek utan för att vara närvarande för att kunna hjälpa barnet vidare i dess lek. Vuxna kan rädda barnet i leken från att avbrytas både från andra barn men även från konflikter som kan uppstå under tiden som barnet leker.

Lillemyr (2002) beskriver en variant av växelverkan mellan lek och lärande, mellan aktiviteter som barnet styr över och aktiviteter som pedagogerna styr över, på så vis uppnår man lättare målet om allsidig kunskap. Lek och lärande kan man välja att antingen se som två olika begrepp med två olika meningar, man kan också integrera begreppen med varandra och fundera över lärprocesser som sker i lekens lekfullhet och genom dessa lärprocesser kan man bilda ett lustfyllt lärande.

Ovan nämnda forskare påpekar att lärandemotivet utvecklas hos barnet i slutet av förskoleåldern där leken är den bidragande faktorn till det motivet. Johansson (1999) menar att leken är en inneboende förmåga hos barnet och att leken är central för barnets utveckling medan Olofsson antyder att för att kunna ägna sig åt lek måste man lära sig det, lek bygger på ömsesidighet som barnet lär sig i samförstånd med andra.

I Sverige har vi en lekorienterad förskola där leken har varit en central del enda sedan Frøbels tankar. Kommer det att fortsätta så eller kommer leken att få än mindre utrymme än vad vi har idag?

3. Metod

I följande kapitel kommer vi att presentera hur vårt tillvägagångssätt gällande val av metod, undersökningsgrupp, bearbetning av intervjuer samt etiska övervägande och genomförande.

3.1 Kvalitativ intervjumetod

När vi utförde vår empiriska undersökning hade vi frågor med oss ut till informanterna, en så kallad semistrukturerad intervjumetod där informanten hade möjlighet att utveckla sina svar på de olika frågorna. Fördelen med denna variant av intervjumetod är att vi hade en tydlig struktur i materialet, vi visste vilka frågor vi ville ha svar på samt att informanten gavs möjligheten att utveckla sina svar. Nackdelen med denna metod var att svaren på frågorna kunde bli korta och koncisa. Om detta uppstod som ett problem kunde man ställa följdfrågor så vi kunde få ett större material att arbeta med inom området.

Ostrukturerad, strukturerad och semistrukturerad är de tre intervjumetoder som Denscombe (2009) presenterar. Ostrukturerad intervjumetod innebär att intervjuaren ska gripa in så lite som möjligt, informanten är den som till stor del styr intervjun då han eller hon ska dela med sig av sina tankar inom ett område. Den ostrukturerade intervjumetoden kopplas samman med kvalitativ undersökning då frågorna berör ett specifikt område. Strukturerad intervjumetod är den metod då intervjuaren har stort inflytande, intervjuaren har kontrollen på frågorna och man vet hur man vill att svaren ska vara formulerade det kan liknas med enkäter som man ställer ansikte mot ansikte. Semistrukturerad metod innebär att intervjuaren utgår från färdiga frågor som man planerat men informanten ges utrymme till öppna svar, informanten kan då svara mer djupgående på frågorna (Denscombe, 2009).

3.1.1 Ljudinspelning

Att använda sig av ljudinspelning under intervjun har både sina för- och nackdelar, en fördel är att man som intervjuare kan gå tillbaka till intervjun i efterhand och återigen ta del av det som blev sagt, som intervjuare kan man lyssna på sig själv och fundera över om det är något man vill förbättra till en annan gång (Denscombe, 2009; Trost, 2010). Med ljudinspelning som artefakt under intervjun behöver den som intervjuar inte fokusera på att använda sig av artefakterna papper och penna. Fokus kan istället ligga på de frågor intervjuaren ställer och de svar intervjuaren får från informanten. Författarna skriver även om de nackdelar det för med sig att använda sig av ljudinspelning. För informanten kan det kännas obekvämt till en början med att bli inspelad, något som även Denscombe (2009) och Trost (2010) beskriver som något som informanten glömmer bort efter ett tag. Informanten kan bli hämmad i svaren på sina frågor på ett sätt som han eller hon eventuellt inte skulle bli om intervjuaren använde en annan metod för att få med sig materialet från intervjun. En del informanter tycker att det känns jobbigt att bli inspelade, det händer att informanter väljer att tacka nej till intervjun om man använder sig av ljudinspelning, ett svar som man måste acceptera som intervjuare utan att försöka övertala informanten. En annan nackdel är de ansiktsuttryck, miner samt gester som sker under samtalen, dessa går förlorade med en ljudinspelning. Att transkribera intervjuerna i

efterhand är ett tidskrävande arbete, ett arbete som intervjuare kan glömma, fördelen med att transkribera är att andra personer i efterhand kan ta del av samt tolka intervjun. När man använder ljudinspelning är det viktigt att kontrollera så att där finns batteri i apparaten så att man inte går miste om halva intervjun (Denscombe, 2009; Trost, 2010).

3.2 Undersökningsgrupp

I vår undersökningsgrupp ingår fyra informanter med olika utbildningar och bakgrunder. Tre av informanterna är förskollärare med olika lång tid i förskolan samt en barnskötare med lång erfarenhet inom barnomsorgen. Vi valde att intervjua både förskollärare och barnskötare eftersom att båda yrkeskategorierna finns representerade i förskolan och kan ha olika syn på hur viktig leken är samt vilken plats leken får i förskolan. Informanterna som ingår i undersökningsgruppen kommer från olika kommuner i södra Sverige. Tiden till intervjuerna har varit varierad beroende på hur informanterna svarat samt hur utförligt och detaljerat informanterna valt att svara, intervjuerna har tagit mellan 20-30 minuter.

Informanterna har vi valt att benämna som A, B, C och D, på grund av sekretesskäl samt de forskningsetiska principerna som råder (<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>).

A är 43 år gammal och tog sin förskollärarexamen år 1991 och har varit verksam förskollärare sedan dess.

B är 24 år gammal, tog sin förskollärarexamen 2012 och har varit verksam förskollärare i 1 år.

C är 40 år gammal och tog studenten som barnskötare 1992, varit verksam sedan dess.

D är 32 år gammal, tog examen 2003 och har varit verksam förskollärare sedan dess.

3.3 Etiska överväganden

För forskning som sker inom humanistiska och samhällsvetenskapliga områden måste man följa fyra forskningsetiska principer. Samhället och dess medlemmar har gått med på att forskning ska bedrivas samt att den ska bedrivas på ett sådant sätt att frågor inriktas på betydelsefulla ämnen samt att forskningen håller. De fyra krav man måste följa är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* samt *nyttjandekravet*.

Informationskravet innebär att forskaren ska informera berörda personer om forskningens syfte samt de villkor som finns för de som deltar. Personerna ska informeras om att deltagandet är frivilligt och de när som helst kan avbryta. De ska även informeras om deras uppgift och syfte med att delta. *Samtyckeskravet* innebär att man som forskare måste ha undersökningsgruppens samtycke till att medverka i forskningen. Är deltagaren under 15år måste man även inhämta vårdnadshavarens godkännande. De som deltar ska även när helst de önskar få möjlighet att avsluta sin medverkan utan att det medför negativ påverkan från forskare. *Konfidentialitetskravet* betyder att uppgifter lämnade av personer som deltar i forskning ska bevaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dessa. Personer som läser forskningen ska inte kunna känna igen

vem som sagt eller gjort vad. Uppgifter som direkt kan leda till personen får ej användas. *Nyttjandekravet* innebär att uppgifter som är lämnade av enskild person får endast användas för forskningssyfte och inte lämnas ut för officiellt bruk (<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>).

3.4 Bearbetning och analys

Vi valde att använda oss av ljudinspelning vilket även innebär transkriberingar av intervjuer och är en process som tar tid skriver Denscombe (2009). Tiden det kan ta att skriva ut intervjuerna kan variera beroende på vilken teknik man använder för inspelningen, hur lätt den är att använda, lyssna på samt pausa likaså beror det på hur effektiv och snabb personen är som sitter och skriver ut intervjuerna. När intervjuerna är transkriberade är de enklare att arbeta med samt analysera. När vi analyserade materialet satt vi tillsammans med utskrifterna av ljudinspelningarna samt det material som var handskrivet. Vi gick igenom och försökte hitta gemensamma nämnare som berörde studiens frågeställningar. Vi kategoriserade dessa frågeställningar under tre olika rubriker. Utifrån intervjuerna kommer vi att vi presentera resultat i form av olika rubriker som tagits upp av informanterna.

3.5 Genomförande

Inför intervjuerna bestämde vi oss för att kontakta olika förskollärare för att höra om det fanns något intresse från dem att medverka i vår studie. När vi fått deras svar om de ville medverka skickade vi mejl där vi kort presenterade studiens ämne och vilka som kommer att ha tillgång till intervjuerna i efterhand samt hur de kommer att tas om hand (bilaga 1). Vi bokade träff med informanterna på deras arbetsplatser på en tid som passade både informanter och intervjuare, innan intervjun påbörjades fick även informanterna frågan om det gick bra att intervjun spelades in.

En risk med bandinspelning var att någon av informanterna skulle tacka nej, ett svar som vi fått acceptera och istället fått genomföra intervjun med papper och penna. Efter intervjuerna skulle de transkriberas, ett arbete som tar tid vilket vi var väl medvetna om men vi såg det som en fördel eftersom det skulle vara lättare att analysera materialet och kontrollera vad som var sagt.

4. Resultat och analys

Nedan kommer resultat utifrån genomförda intervjuer presenteras under rubriker som i sin tur representerar teman som tagits upp av informanterna. I analysen kommer resultaten analyseras utifrån litteraturgenomgången. Informanterna diskuterade utifrån tre kategorier som berör syftet med vår kvalitativa studie. I bilaga 2 presenteras intervjufrågorna.

4.1 Pedagogens deltagande i barnets lek

Det har framkommit att forskare anser att pedagoger bör delta i barnets lek på ett sätt som stödjer dem, utvecklar dem och bidrar till att leken inte avbryts eller störs. Vi ville undersöka om informanterna såg sitt deltagande på samma sätt som forskarna uttryckt det. Resultatet visar att de intervjuade pedagogerna deltog i barnets lek om det fanns tid att sitta ner tillsammans med dem eller om de blev inbjudna att delta samt beroende på hur leken i fråga utspelade sig.

– När tiden finns så försöker man [...] om du vet att jag kan få sitta där en halvtimme – trekvart, då är det okej. **(A)**

– Ja, oftast både inne och ute beroende på hur leken utspelar sig. **(B)**

– Ja, men inte alltid. Blir jag inbjuden av barnen deltar jag i leken. Barnen styr i leken även om vi deltar. **(C)**

- [...] vi pedagoger som är där inne försöker sitta med barnen i deras lek [...]. De leker koncentrerat och springer inte runt på samma sätt. **(D)**

Analys

Samtliga pedagoger hade deltagit i barnens lek, pedagogerna deltog i leken om de kände att tiden fanns samt om man kunde undvika att lämna leken för andra arbetsuppgifter. Pedagogernas syfte i leken är inte bara att stimulera och utveckla utan också att vara en närvarande pedagog som kan förhindra att leken störs eller avbryts (Tullgren, 2004). Informanterna samtalade även kring vikten av att barnen bjöd in pedagogerna i deras lek och att det då även var barnets villkor som styrde, inte den vuxnes. Detta är något som även Johnsson (2011) poängterar då författaren menar att leken för barnet är en egen verksamhet, vuxna kan delta i leken men det är barnets villkor som styr. Sett ur sociokulturellt perspektiv sker det ett samspel mellan barnet och den vuxne, när denne deltar i barnets lek.

4.2 Lek och lärande

Lek och lärande har behandlats i studiens litteraturgenomgång och därmed även varit diskussionsunderlag för intervjuerna. Informanterna har fått diskutera lek och lärande som ett förenat begrepp, något som kan ses som en helhet istället för två åtskiljda begrepp. Resultatet som framkom var att man ansåg att lek var ett sätt

för barnet att lära, man tyckte att lek kunde samspela tillsammans med lärandet. Lek kunde vara en aktivitet som barnet helt och hållet själv styrde över men kunde även vara planerad av en pedagog.

- [...] jag tycker det kan samspela, men jag vet inte om vi [...] gör barnen så uppmärksamma på att det är ett lärande alltid, i leken. **(A)**

- [...] leken är ett sätt för barnen att lära. [...] leken är en social interaktion mellan barnet själv och andra barn. Vi människor lär både individuellt men även tillsammans i olika sociala kontexter. Den fria leken styr barnen över och den planerade leken styr pedagogerna över utifrån barnens intressen och delaktighet. **(B)**

- [...] mer med dokumentation, vad leker barnen och hur leker barnen. **(C)**

- [...] det är ju ett lärande när de klär på sig och ska gå ut [...] spontana situationer är det ju hela tiden och då jobbar man ju med deras lärande i det. **(D)**

Analys

Informanterna hade liknande åsikter när de fick frågor som berörde lek och lärande i förskolan. De ansåg att de båda begreppen kunde samspela med varandra och att lek är ett sätt för barnet att lära. Ett lärande som kan ske i olika situationer och sammanhang, individuellt och i samspel med andra. De nämnde också ett lärande i spontana situationer, så som vid påklädning och andra vardagliga rutiner. Johansson och Pramling Samuelsson (red. 2003) förklarar lek som ett sätt att synliggöra olika lärprocesser som sker i den lekfulla leken. Dessa lärprocesser kan man ta tillvara på när de uppstår spontant i leken (a.a.). Vidare tog en av informanterna upp att barnen får styra den fria leken, medan pedagogerna styr de planerade aktiviteterna utifrån barnets intresse och delaktighet. Lillemyr (2002) menar att det sker en interaktion mellan de olika aktiviteter som barnet styr över samt de aktiviteter som de vuxna i verksamheten styr över, därigenom blir det en varierad form av lek och lärande och man uppnår lättare målet om en allsidig kunskap. Sett utifrån den sociokulturella lärandeteorin kan man se att barn är sociala aktörer och att det är genom lek som det skapas mening.

4.3 Förändringar i verksamheten

Förskolan har sedan i slutet på 90-talet ingått i utbildningssystemet och därmed fått en egen läroplan att följa. Sedan 1998 har detta målstyrda dokument varit en grund för verksamheten, när den senare reviderades under 2010 ställde vi oss frågan om eller hur innehållet i förskoleverksamheten har förändrats.

Det framkommer olika kommentarer från informanterna där man kan se skillnader men även att man inte märker av några skillnader för att läroplanen finns med i det man gör, läroplanen finns med i leken. Som svar till studien anser vi att det är svårt att besvara fråga huruvida det har skett en synlig förändring eller ej, vi tror det kan bero på hur man som pedagog använder sig utav och förhåller sig till läroplanens innehåll.

- [...] det har ju synt i verksamheten på det sättet att vi pedagoger måste dokumentera på ett helt annat sätt [...] sen så tycker jag det är viktigt det här med leken [...] lärandet kryper längre och längre ner i åldern [...] det är bra med lärande men samtidigt måste de få utrymme till att leka för de är ju bara barn. (A)

– Kan jag inte säga [...] bara varit verksam ett år. (B)

– Det beror nog på hur man är som pedagog, hos oss syns inga stora förändringar. Läroplanen finns med i leken, genom lek sker det lärande. (C)

- [...] eftersom att det är mycket tydligare [...] i läroplanen så kan man lättare förankra det hos föräldrarna med. Att det inte bara är lek, utan att de lär sig väldigt mycket i leken. (D)

Analys

Nyare forskning tyder på att det har skett en förändring i förskolan och att förskoleverksamhetens arbetsformer har blivit allt mer skolinfluerad då man pratar om mer ämnesinriktat innehåll (Haug, 2003). Två av informanterna anser att det tydligt syns en förändring i läroplanen som visar sig i verksamheten på så sätt att de måste använda sig av dokumentation på annat sätt än tidigare. Vi menar att dokumentation är en artefakt som används för att synliggöra barnets lärprocess i leken. En annan informant menade att tydligheten som nu visar sig i den reviderade läroplanen för förskolan förtydligar och därmed gör det enklare att förankra förskoleverksamhetens innehåll för vårdnadshavare. Detta leder i sin tur till att vårdnadshavare kan få en större insikt att det i leken sker ett lärande och att barnen inte ”bara leker” när de vistas i förskolan. Det framgick ur intervjuerna att några av informanterna ansåg att lärandet går allt lägre ner i åldrarna. Thulin (2006) beskriver att det finns en spänning inom förskolans verksamhet, en spänning som finns mellan arbetet med barnets personliga utveckling samt arbetet om kunnande till ett specifikt innehåll som påminner om skolans. Engdahl (red.) menar att förskolan börjar likna skolan allt mer då lärandet har fått större fokus samt vad barnen kan lära sig av olika aktiviteter istället för att ta tillvara på det självklara lärandet i leken. Flera författare och forskare poängterar motsatsen att förskoleverksamheten tenderar bli mer ämnesinriktad. De anser att leken och dess pedagogik har ökat (Skolverket 2000, 2001; Pramling Samuelsson, 2002; Hjort, 1996). En annan informant beskriver det som att läroplanen finns i lek, att det genom lek sker ett lärande. Detta är något som styrks av Utbildningsdepartementet (1998a, 1998b) som säger att man genom leken ska kunna se det lärande som sker gentemot de strävansmål som läroplanen ställer på förskolans verksamhet. En annan informant anser att det är bra med lärande, men menar även att barnen måste få utrymme att leka då de trots allt är barn.

5. Diskussion

Vi kommer att diskutera den valda metoden för den empiriska undersökningen om det har varit rätt tillvägagångssätt för studien eller om motsatsen visat sig. Vi kommer även diskutera för- och nackdelar med vald metod utifrån den använd litteratur.

5.1 Metoddiskussion och metodkritik

Vi valde att utgå ifrån en kvalitativ metod med semistrukturerad intervju metod som innebär att vi som intervjuare skrivit ner några frågor som vi hade med oss till informanterna som de sedan fick besvara med sina ord, informanterna fick själva välja hur utförligt samt hur mycket information de ville delge oss om sina tankar på våra frågor. När svaren på frågorna blev korta valde vi att använda oss av lite följdfrågor för att få samtalet att flyta på lite lättare. För att känna oss säkra med att få med allt som blev sagt under intervjun valde vi att använda oss utav ljudinspelning, en risk med att använda sig av denna artefakt var att informanterna kunde neka att delta eftersom en ljudinspelning kunde upplevas som obekvämt. Till en början under intervjun kan det kännas obekvämt, men efter en stund brukar man vänja sig vid situationen och den obekväma känslan av att bli inspelad brukar försvinna (Denscombe, 2009).

Anledningen till att vi valde ljudinspelning som artefakt under intervjuerna var att vi skulle kunna känna oss säkra på att vi fått med allt som blev sagt under intervjun och inte känna oss osäkra på att tolka svaren fel vid analysen av dessa, ett problem som kunde uppstått om vi exempelvis använt oss utav papper och penna som hjälpmedel. Två av informanterna valde först att avstå intervjun på grund av ljudinspelningen då man upplevde detta obekvämt, ett svar som vi accepterade. Informanterna erbjöd sig istället att svara på frågorna om vi använde oss av papper och penna. Vi bestämde då att be informanterna sitta ner med frågorna och besvara dem själv genom att skriva ner sina tankar, efteråt kunde den som intervjuade tillsammans med informanterna gå igenom det material som skrivits för att försöka undvika missförstånd. Vi valde att intervju pedagoger som är verksamma i förskolan för att försöka uppnå ett resultat som är relevant för vår studie. Det vi ville ta reda på var om pedagogerna ansåg att det skett någon förändring i förskolans verksamhet när det kommer till lek och lärande.

Transkriberingen av de ljudinspelade intervjuerna genomfördes på så vis att inspelningen spelades upp och skrevs ut på dator. En process som är tidskrävande och kräver stort engagemang av den som intervjuat. Genom att transkribera intervjuer underlättar det att tolka intervjuerna i efterhand samt att det förenklar för andra personer i efterhand som vill ta del av materialet (Denscombe, 2009).

Vi försökte under formuleringen av frågorna till informanterna samla dem under kategorierna ”lek” och ”lärande”. Vi blev varse i sammanställningen av resultatet utifrån frågorna att vi använt oss av för många intervjufrågor som med informanternas svar inte besvarade vårt huvudsakliga syfte och frågeställning i studien. Vi kunde kortat ner antalet frågor och istället utvecklat dem för att få svar på de frågor vi behövde för att kunna sammanställa resultatet på ett mer effektivt och mindre tidskrävande sätt. Något annat vi kunde

haft i åtanke var att anteckna mer samtidigt som vi använde oss av en ljudinspelare, så man kunde få med viktiga känslor och andra uttryck samt få ner det väsentliga i svaret vilket kanske hade underlättat när man sedan ska transkribera materialet.

Vi har i vår studie också valt att intervjua en ung och relativt nyexaminerad förskolepedagog. Denna pedagog har inte upplevt någon skillnad i sättet att arbeta då hon inte varit verksam under skiftet mellan de olika läroplanerna. Man kunde möjligtvis uppnå ett annat resultat om man istället valt att intervjua en pedagog som varit verksam under så lång tid att hon haft möjlighet att se någon skillnad i verksamheten efter att man reviderat läroplanen för förskolan.

5.2 Resultatdiskussion

Med vår studie ville vi undersöka lekens betydelse för barnets lärande. Är leken ett sådant moment att det tillsammans med lärande kan bilda ett förenat begrepp som verkar i kombination med varandra? Vidare ville vi ta reda på hur pedagogerna ger plats åt lek och lärande samt deras syn på begreppen. Vi ville även ta reda på om förskolan är lekorienterad som Kärrby (1986 i Johansson & Pramling Samuelsson, 2006) beskriver eller om förskolan har blivit mer skolinfluerad sedan den kom att ingå i utbildningsväsendet och fick en läroplan med ämnesdidaktiskt innehåll. Vid analyseringen av intervjuerna uppmärksammade vi att informanterna hade snarlika åsikter om samtliga frågor som berörde lek och lärande. Resultaten som framkommit ur den empiriska undersökningen visar att de verksamma pedagogerna ser lek och lärande som ett förenat begrepp, att lärande sker i den spontana samt lustfyllda leken som även Johansson och Pramling Samuelsson (red. 2003) beskriver. Lek och lärande är två olika begrepp som har gemensamma nämnare samt erfarenheter som de kan utmana barnet med i deras egen livsvärld. När barnet visar intresse för något antar man att förutsättningar för lärande är som godast, det som utgör grunden för ett lärande är lek (Johansson & Pramling Samuelsson, 2006). Undersökningen visar att lärande kan ske genom lek, att de två begreppen kan verka i samspel med varandra. I den spontana leken utgör barnet olika lärprocesser, genom att ta tillvara på dessa kan man utveckla ett lustfyllt lärande, lek utgör även det lärandemotiv som barnet utvecklar i slutet av förskoleåldern (Johansson & Pramling Samuelsson, red. 2003; Hjort, 1996).

Med vår studie ville vi även undersöka hur pedagogerna ger plats åt lek och lärande samt deras syn på begreppen. Genom den empiriska undersökningen behandlar informanterna barnet och deras lek samt pedagogernas närvaro i lek. För informanterna var det betydande att barnen bjöd in den vuxna i leken, samt att den vuxna kunde närvara utan att störa barnets lek genom att behöva lämna för andra vardagliga rutiner. Informanterna visa att verksamheten de arbetade i kunde förbise de vardagliga rutinerna så som att gå ut om barnet var i harmoni med leken. Tullgren (2004) tillsammans med Johansson och Pramling Samuelsson (red. 2003) poängterar att pedagogerna i verksamheten finns närvarande för barnet i lek för att hjälpa och se till att leken inte störs eller avbryts. Informanterna i undersökningen la även tyngd vid att när man som pedagog deltog i leken skedde detta på barnets villkor och inte deras egna. Denna åsikt delar informanterna med

Jonsson (2011) som skriver att vuxna kan närvara i lek men barnets lek sker inte på de vuxnas villkor. Även Johansson och Pramling Samuelsson (red. 2003) nämner att pedagogens uppgift i barnets lek är att stödja, inte störa. Med detta resultat anser vi att vi fått frågeställningen besvarad om och i så fall när pedagoger deltar i barnets lek.

Vi ville med vår studie även ta reda på om förskolan är mer lekorienterad, som Kärrby (1986 i Johansson och Pramling Samuelsson, 2006) beskriver det, eller om verksamheten blir allt mer skolinfluerad med ett mer ämnesdidaktiskt innehåll. Förskolan har sedan 1996 ingått i utbildningssystemet och därmed fått en mer målstyrd verksamhet med ett ämnesdidaktiskt innehåll sedan läroplanen utgavs 1998. Den första utgåvan av läroplanen för förskolan reviderades sedan 2010, har detta haft någon inverkan på arbetet i verksamheten? Informanterna menar att arbetet har förändrats i verksamheten i samband med att läroplanen reviderats. De menar att det syns på så sätt att dokumentation har fått större fokus och att fokus på lärandet går allt lägre ner i åldrarna. Haug (2003) omnämner att nyare forskning tyder på att förskolan har blivit allt mer skolinfluerad, då man talar om ett mer ämnesinriktat innehåll. Engdahl (red.) beskriver att istället för att ta tillvara på det lärandet som sker i leken har förskolan istället börjat likna skolan allt mer då större fokus ligger på lärandet. Vår undersökning visar att skillnader finns, beroende på hur man tolkar läroplanen samt hur man arbetar med den eller hur man som pedagog ser på lek och lärande. Det har genom resultatet av den empiriska undersökningen framkommit att förändringarna kan bero på hur man är som pedagog samt hur man förhåller sig till läroplanens innehåll. Informanterna uttrycker både att de upplever skillnader men även motsatsen, då läroplanen genomsyrar arbetet verksamheten och därmed den lek och de lärprocesser som sker i den.

Författare och forskare påpekar motsatsen till Haug (2006) och Engdahl (red.) då pedagogerna uttrycker att leken och dess pedagogik har ökat som en reaktion på att verksamheten tenderar bli mer ämnesinriktad (Skolverket 2000, 2001; Pramling Samuelsson, 2002; Hjort, 1996).

7. Sammanfattning

Vårt syfte med studien var att undersöka lekens betydelse för barnets lärande, utifrån följande problemformuleringar *Är leken ett sådant moment att det tillsammans med lärande kan bilda ett förenat begrepp som samspelar i kombination med varandra?* Med studien undrade vi även *om och i så fall när pedagoger deltar i barnets lek* samt *om förskolan är lekorienterad eller om den börjar få ett mer ämnesdidaktiskt innehåll?* I litteraturgenomgången har vi tagit upp olika teorier om lek såsom Frøbels, Piaget, Erikson och Vygotskijs teorier, vi har i litteraturgenomgången även tagit upp hur lek och lärande ser ut i dagens förskola, olika politiska dokument som berör områden lek och lärande har likaså behandlats detta för att man som läsare ska erbjudas att bilda sig en egen uppfattning om hur man själv ser på lek och lärande. Vi har även tagit upp lekens betydelse för lärandet samt lek och lärande som begrepp detta för att man ska kunna bilda sig en uppfattning om vad lek och lärande har för betydelse för varandra. Dessa rubriker ligger som grund för den empiriska studie som består av kvalitativa intervjuer. Kvalitativa intervjuer valdes för att få bredd i svaren från informanterna samt ge dem möjlighet till öppna svar.

I undersökningen framkommer det att informanterna kan se att förskolans arbete har förändrats i takt med att förskolan kom att ingå i utbildningssystemet beroende på hur man är som pedagog samt hur man tolkar och arbetar med läroplanen. Genom undersökningen framkommer även att barnets lek får plats i förskolan och att pedagoger deltar i leken om barnet bjuder in. Undersökningen påvisar även att lärande kan ske i harmoni med lek, att genom lek sker lärprocesser som kan bidra till ett lustfyllt lärande.

Referenslista

- Denscombe, Martyn (1998). *The good research guide: for small-scale social research projects*. Buckingham: Open University Press
- Denscombe, M (2009). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Engdahl, Karin (red.) *Några reflektioner kring lek och leksaker* (Jane Brodin och Peg Lindstrand) Forskningsrapport 38
- Haug, P, (2003). *Forskning om och utvärdering av förskolan 1998-2001*. Stockholm: Skolverket.
- Hjort, M-L, (1996). *Barns tankar om lek*
- Jensen, M & Harvard, Å (red.) (2009). *Leka för att lära*
- Johansson, E (1999). *Etik i små barns värld. Om värden och normer bland de yngsta barnen i förskolan*. Göteborgs Studies in Educational Sciences, 141. Göteborg; Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Johansson, E och Pramling Samuelsson I, (red.) (2003). *FÖRSKOLAN – barns första skola*
- Jonsson, A, (2011) *Nuets didaktik förskolans lärare talar om läroplan för de yngsta*
- Knutsdotter Olofsson, B (1987) *Lek för livet*. Stockholm: HLS Förlag
- Lillemyr, Ole Fredrik (2002) *Lek – upplevelse – lärande*
- Lindahl, M (2002) *VÅRDA – VÄGLEDA – LÄRA* effektstudie av ett interventionsprogram för pedagogers lärande i förskolemiljön.
- Pramling Samuelsson I & Asplund Carlsson M (2003) *Det lekande lärande barnet i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm, Liber
- Sandberg, A. (2002). *Vuxnas lekvärld En studie om vuxnas erfarenheter av lek*
- Skolverket (2011). *Läroplan för förskolan (Lpfö) 98 reviderad 2010*
- Thulin, S. (2006). *Vad händer med lärandets objekt? En studie av hur lärare och barn i förskolan kommunicerar naturvetenskapliga fenomen*. Acta Wexionensia nr 102/2006
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Tullgren, C. (2004). *Den välreglerade friheten – Att konstruera det lekande barnet*
- Welén, T. (2003). *Kunskap kräver lek* Forskning i fokus nr. 17. Myndigheten för skolutveckling.
- Åm, E. (1986). *Leken i förskolan – de vuxnas roll*, Natur och Kultur
- Öman, B-L. (1991). *Frøbels lek teori och lekgåvor*, Studentlitteratur Lund

Elektroniska referenser

Handboken om barnkonventionen 2008 <http://unicef.se/publikationer> (29/11-12)

Nationalencyklopedin, sökord "Lek". <http://www.ne.se/lek/239446> (3/6-13)

Skolverket. (2000). *Förskoleklass – 6-åringars skolform? Integration förskoleklass – grundskola – fritidshem*. Skolverkets delrapport nr 2 till regeringen. Stockholm: Skolverket <http://www.skolverket.se/publikationer?id=766> (13/3-13)

Skolverket. (2001). *Att bygga en ny skolform för 6-åringarna. Om integration förskoleklass – grundskola – fritidshem*. Skolverkets rapport nr 201. Stockholm: Skolverket <http://www.skolverket.se/publikationer?id=852> (13-3-13)

Wikipedia, sökord "Lek". <http://sv.m.wikipedia.org/wiki/Lek> (3/6-13)

Bilaga 1

Hej

Vi heter Helena Andersson Mårtensson och Johanna Ekberg och läser sista respektive näst sista terminen på högskolan i Kristianstad där vi studerar till förskollärare med inriktning lek, utveckling och lärande. Vi har nu nått slutskedet i utbildningen och ägnar sista veckorna av terminen åt att skriva vårt examensarbete. Ämnet vi valt att fördjupa oss handlar om lek och lärande i förskolan.

Det är dags att samla in vårt empiriska material och vi önskar därför komma i kontakt med två eller tre pedagoger på avdelningen/i verksamheten för en intervju. Intervjun kommer spelas in med någon form av ljudinspelare, detta för att lättare kunna analysera materialet och för att det som sas under intervjun ska kunna transkiberas och bli korrekt även i skrift. De enda som kommer ha tillgång till inspelningen är vi lärarstudenter som skriver examensarbetet och eventuell handledare och examinator. När vi fått klartecken från högskolan om att vi blivit godkända kommer det inspelade materialet raderas.

Vi vill på förhand tacka för er medverkan, det är till stor hjälp för oss

Med vänliga hälsningar

Helena Andersson Mårtensson och Johanna Ekberg

Bilaga 2

Intervju frågor

Vad har du gått för utbildning och när tog du examen?

Hur länge har du varit verksam i förskolan?

Tar ni tillvara på barnets lek i verksamheten och hur gör ni i så fall?

Vad har du för erfarenhet av lek i förskolan?

Har du varit verksam på fler förskolor än denna?

Ser du någon skillnad jämfört med nu och då?

Hur ser du som pedagog på lek? Är den viktig? Tar den mycket plats?

Är lek en självklar del under dagen?

Anser du att synen på lek och lärande är något som har förändrats under din verksamma tid?

Ser du någon skillnad i lpfö nu och då?

Medverkar ni i barns lek?

Avbryts barns lek eller den får följa med under dagens planerade aktiviteter?

Hur och när arbetar ni med barns lärande?

Skiljer ni på lek och lärande eller är det något som kan kombineras?

Tycker du som pedagog att lek har någon betydelse för barnets lärande?

Tycker du att förändringen i läroplanen är något som även syns i verksamheten?